

Η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται



Με την επανεμφάνιση του Τσίπρα και της ΕΛΑΣ, «επέστρεψε» η γνωστή ρήση του Μαρξ από την 18η Μπρυμαίρ

Ο Χέγκελ παρατηρεί κάπου ότι όλα τα μεγάλα παγκόσμια-ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα εμφανίζονται, ας πούμε, δύο φορές. Ξέχασε να προσθέσει: την πρώτη φορά ως τραγωδία, τη δεύτερη φορά ως φάρσα

Πρώτα σαν τραγωδία και έπειτα σαν φάρσα. Πράγματι το 2015 ήταν μια τραγωδία για τον ΣΥΡΙΖΑ και τη λογική της διαπραγμάτευσης-μη ρήξης με την ΕΕ και το Ευρώ και η σημερινή επαναφορά Τσίπρα έχει έντονα στοιχεία φάρσας. Ωστόσο, χάνεται με μια ευκολία η ουσία αυτού που λέει ο Μαρξ: η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται και γίνεται σαφές αυτό όταν ο Μαρξ συγκρίνει και ανελέητα αντιπαραθέτει την επανάσταση του 1789 με αυτή του 1848. Μπορούμε να βρούμε επαναλαμβανόμενα μοτίβα, ακόμα και κοινά πρόσωπα αλλά κάθε σημαντική «στιγμή», ως συμπύκνωση αντιφάσεων και ταξικών συγκρούσεων διατηρεί τη μοναδικότητα της. Μπορούμε (και οφείλουμε) να μάθουμε από το παρελθόν αλλά δεν ωφελεί να προσπαθούμε να το επαναλάβουμε ή να πασχίζουμε να το αποφύγουμε.

Η «στιγμή» 2015

Στο χαμένο βιβλίο του (γράφτηκε το 1924-1925, εξαφανίστηκε και δημοσιεύτηκε το 1999), ο Λούκατς μιλάει για την ανάγκη των επαναστατών να δρουν στη σωστή χρονική περίοδο, να παίρνουν τις κατάλληλες αποφάσεις την κατάλληλη στιγμή. Μιλώντας για το Augenblick γράφει

Τι είναι η «στιγμή» (Augenblick); Μία κατάσταση με μεγαλύτερη ή μικρότερη διάρκεια, η οποία όμως διακρίνεται από τη διαδικασία που οδηγεί σε αυτή καθώς συνενώνει τις ουσιαστικές τάσεις της διαδικασίας και επιβάλλει τη λήψη μίας απόφασης σχετικά με τη μελλοντική κατεύθυνση της διαδικασίας (A Defence of History and Class Consciousness,

Σύμφωνα με αυτή τη λογική, η ιστορική κίνηση συσσωρεύει τα αναγκαία στοιχεία για ένα άλμα. Ωστόσο, το πέραςμα αυτό δεν είναι δεδομένο ότι θα πραγματοποιηθεί αν δεν μεσολαβήσει η δράση του συνειδητού υποκειμένου που παίρνει μία συγκεκριμένη απόφαση εντός ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος, ορίζοντας εκ νέου τη συγκυρία και τις αντικειμενικές συνθήκες. Ο Λένιν τα είχε γράψει αυτά πιο κοφτά και επιτακτικά στην παραμονή της επανάστασης, απευθυνόμενος στα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής

Η ιστορία δεν θα συγχωρήσει την καθυστέρηση στους επαναστάτες που θα μπορούσαν να νικήσουν σήμερα (και σίγουρα θα νικήσουν σήμερα) αλλά που θα κινδύνευαν να χάσουν πολλά αύριο, θα κινδύνευαν να τα χάσουν όλα.

Το καλοκαίρι του 2015 διεκδικεί επάξια τον τίτλο μιας γνήσιας Στιγμής. Ήταν η συμπύκνωση όλων των αντιθέσεων των προηγούμενων χρόνων: η κρίση του 2008 και τα ειδικά χαρακτηριστικά της ελληνικής εκδήλωσης της, η άνοδος αλλά και η εξάντληση των κινημάτων του 2008-2015, η άνοδος της Αριστεράς αλλά και οι αυταπάτες του ευρωπαϊσμού εντός της, όλοι οι παράγοντες συνέτειναν στο να κριθούν όλα μέσα σε μια εβδομάδα. Τις ημέρες του δημοψηφίσματος και ιδίως μετά τη συντριπτική νίκη του ΟΧΙ, η απόφαση του υποκειμενικού παράγοντα (της ηγεσίας του ΣΥΡΙΖΑ δυστυχώς) καθόρισε τις εξελίξεις και όρισε μια νέα συγκυρία. Η ώρα της ρήξης ήλθε, παρήλθε και όσοι-όσες ζήσαμε εκείνο το καλοκαίρι νιώσαμε δικαίως ότι τα χάσαμε όλα. Στη συνέχεια, σε πολύ μικρότερη κλίμακα πλέον, οι απόλυτα λανθασμένες αποφάσεις της ριζοσπαστικής Αριστεράς και του ΚΚΕ εγγυήθηκαν ότι τα πράγματα θα πήγαιναν όσο χειρότερα μπορούσαν, ξεκινώντας από την επικράτηση του μνημονιακού, πλέον, ΣΥΡΙΖΑ τον Σεπτέμβριο.

Υπάρχουν μαθήματα να κρατήσουμε από την ήττα; Προφανώς. Τα όρια του κυβερνητισμού, η προσήλωση στην «ευρωπαϊκή πορεία της χώρας», η αποκοπή της Αριστεράς από τη λαϊκή διάθεση, η συνειδητή έλλειψη προετοιμασίας για το ενδεχόμενο ρήξης, είναι μερικά από αυτά και η λίστα μπορεί να επεκταθεί πολύ. Είναι το δικό μας “remember remember the 5th of November”, που μας έμαθε ο [Vendetta](#) — δεν υπάρχει κανένας λόγος να ξεχαστούν τα μαθήματα της 5ης Ιουλίου του 2015. Όμως οι αναλύσεις δεν κάνουν πολιτική, μόνο οι τάξεις και τα καταπιεζόμενα στρώματα (και κατά βάση τα πιο συνειδητά τμήματα αυτών) γράφουν την ιστορία.

Από ένα υψηλό επίπεδο αφαίρεσης, δεν βρισκόμαστε και τόσο μακριά από το 2015. Η σημερινή συγκυρία όπως και αυτή του 2015 βρίσκονται εντός του μεγάλου ιστορικού κύκλου που άνοιξε η καπιταλιστική κρίση του 2008 και η εξάντληση της δυναμικής του νεοφιλελεύθερου μοντέλου συσσώρευσης. Δεκαοχτώ χρόνια μετά το ξέσπασμα της κρίσης, τα ποσοστά κέρδους έχουν ανακάμψει αλλά αυτό οφείλεται κατά βάση [στην ιστορική συμπίεση του μεριδίου της εργασίας και σε νέες φούσκες, όπως αυτή του AI](#). Οι υποσχέσεις για μια νέα εκτόξευση παραγωγικότητας είναι ακριβώς

αυτό: υποσχέσεις για να αποσπούν συναίνεση, να κερδίζουν χρόνο ή για να χρηματοδοτούνται νέες φούσκες. Η σκληρή πραγματικότητα είναι η γενοκτονία στην Παλαιστίνη, η κλιματική κρίση και η απέλπιδα στροφή στην πολεμική οικονομία για να ανακάμψει μια στάσιμη οικονομία. Όλα αυτά μπορούν να ανιχνευθούν πίσω στο 2008 όμως, όταν κατέβουμε μερικά επίπεδα ανάλυσης και φτάσουμε στην «πραγματική πραγματικότητα» ορίζουν μια ριζικά διαφορετική συγκυρία. Όποια δύναμη πολιτεύεται με κριτήριο το να επαναλάβει ή να αποτρέψει ένα νέο «2015» θα βρει σύντομα τοίχο. Μπορούμε και οφείλουμε να χρεώσουμε πολλά στον Τσίπρα αλλά η επιστροφή του δεν έχει στοιχεία νοσταλγίας.

Ο Τσίπρας και το 2026

Δεν χρειάζεται να ειπωθούν πολλά για να γίνει κατανοητό ότι είμαστε σε μια ριζικά διαφορετική συγκυρία σήμερα. Ο συσχετισμός δύναμης έχει μεταστραφεί συντηρητικά σε μεγάλο βαθμό αλλά έχει γίνει και πολύ πιο ασταθής, το πολιτικό σκηνικό ρευστοποιείται και εκφυλίζεται· στον αντίποδα του συντηρητισμού, νέα κινήματα και ρεύματα ριζοσπαστισμού ανεβαίνουν αλλά με συγκεκριμένα όρια μέχρι στιγμής. Διπλό αδιέξοδο και αδυναμία, τόσο στους «από πάνω» όσο και στους «από κάτω».

Η επιστροφή του ίδιου του Τσίπρα και το χρίσμα του εκλεκτού από σημαντικές μερίδες της αστικής τάξης της χώρας είναι ακριβώς δείγμα του αδιεξόδου και του εκφυλισμού. Δεν θαμπώθηκε ο όμιλος Μαρινάκη ούτε ο Μελισσανίδης με το χάρισμα του Τσίπρα· απλά δεν έχουν άλλες επιλογές και δεν αντέχουν άλλο τον Μητσοτάκη και τον πολύ στενό κύκλο που λυμαίνεται το δημόσιο χρήμα και εξουσία αντί για αυτούς. Όσα νέα μορφώματα και περσόνες δοκιμάστηκαν τα τελευταία χρόνια οδηγήθηκαν στη γελοιοποίηση πολύ γρήγορα. Η επαναφορά Σαμαρά από άλλους κύκλους είναι ακόμα μια απόδειξη του τέλματος. Η αστική πολιτική ξεμένει από πρόσωπα, ίσως το επόμενο βήμα θα ήταν AI-generated πολιτικοί που θα λένε τα γνωστά κλισέ και θα υπογράφουν, αυτοματοποιημένα και γρήγορα, ό,τι έρχεται από Βρυξέλλες και NATO.

Τι είναι ο Τσίπρας του 2026; Σίγουρα είναι φάρσα και γελοιοποίηση της «πρώτης φοράς Αριστεράς» του 2015 αλλά κατά βάση είναι κάτι άλλο. Είναι μια άλλη εκδοχή της κυρίαρχης πολιτικής, διαφορετική από τη ΝΔ και τον Μητσοτάκη που υπόσχεται άπλωμα της πίτας σε όλη την αστική τάξη και σε ένα κομμάτι των μικρομεσαίων που συμπίεζονται. Είναι υπόσχεση για «κανονικό» αστικό κράτος και καταστολή με όριο, ενάντια στο τωρινό καθεστώς που βλέπει μόνο εχθρούς και επιλέγει πάντα την πιο σκληρή επιλογή, έχοντας εθίσει σε αυτό ένα μεγάλο κομμάτι της κοινωνίας. Είναι επιλογή διαφάνειας και διαπλοκής με μέτρο και «ισονομία», εξορθολογισμός των νέων ΟΠΕΚΕΠΕ. Είναι ένας «συμπονετικός» σιωνισμός που την ίδια στιγμή που θα στηρίζει Ισραήλ, θα δίνει βάσεις στον Τραμπ και ασφαλή εναέριο χώρο στον Νετανιάχου, θα αναγνωρίζει τα δεινά των Παλαιστινίων, θα μπορεί να πει τη λέξη γενοκτονία χωρίς φυσικά να κάνει κάτι για αυτό. Είναι συνέχιση και επέκταση των ιδιωτικοποιήσεων αλλά με έλεγχο στα αρπακτικά ώστε να αποφύγει τα μεγαλύτερα

εγκλήματα τους.

Η πρόκληση αυτή είναι σήμερα. Δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ο Τσίπρας με την ευκολία ότι «ίδιος είναι με Μητσοτάκη» ούτε με επικλήσεις στο 2015. Αντλεί δύναμη από την καθήλωση των κοινωνικών προσδοκιών και από τη βαρβαρότητα της διακυβέρνησης Μητσοτάκη. Εκεί είναι το κλειδί και η δυσκολία. Να κατοχυρωθούν βασικές θέσεις της Αριστεράς για την κρατικοποίηση όλων των δημόσιων υποδομών, ρήξη με το NATO και το ReARM Europe, κατάργηση του χρηματιστηρίου ενέργειας, σύγκρουση με τα funds και τα καρτέλ, ως επιτακτικές και αναγκαίες. Δεν εκφράζουμε κάτι απλά «καλύτερο» από τον Τσίπρα αλλά κάτι ριζικά διαφορετικό, ένα πρόγραμμα ρήξεων που στόχο έχει να τα πάρουμε όλα πίσω για να ζήσουμε καλύτερα εδώ και τώρα, συμπιέζοντας, έτσι για αλλαγή, τον πλούτο και την εξουσία του κεφαλαίου.

Συγχρόνως, θέλει μια ειλικρίνεια για τα λάθη μας. Ο Τσίπρας αξιοποιεί την αδράνεια και την ανευθυνότητα της ριζοσπαστικής Αριστεράς συγκεκριμένα, που αντί να εκμεταλλευτεί πολιτικά, εκλογικά, οργανωτικά, την περίοδο από το 2023 (και την εκλογική κατάρρευση ΣΥΡΙΖΑ) μέχρι σήμερα, σφύριζε αδιάφορα, έπαιζε τα γνωστά παιχνίδια ηγεμονισμού, διασπάσεων και συμπεριφέρονταν σα να είναι ο χρόνος νεκρός και αιώνιος. Δεν ήταν και δεν είναι. Τώρα είμαστε σε μια στιγμή, σαφώς μικρότερων ιστορικών διαστάσεων, όπου όμως θα κριθεί το πώς θα τροποποιηθεί εκ νέου ο συσχετισμός μπαίνοντας σε μία άγρια περίοδο αστάθειας.

Δεν είναι της μοίρας μας γραφτό να πηγαίνουν όλα χειρότερα

Ο Τσίπρας πήρε την ιστορική απόφαση, χωρίς να είναι μέλος του ΣΥΡΙΖΑ πλέον, να τερματίσει την πορεία αυτού του σχηματισμού και, μαζί του, τη διαδρομή ενός ιστορικού χώρου της ρεφορμιστικής Αριστεράς στην Ελλάδα που το 2015 υπέστη στρατηγική ήττα και ενσωματώθηκε πλήρως στην κυρίαρχη πολιτική. Η κατάληξη αυτή αφήνει ανοιχτά ερωτήματα · για παράδειγμα, τι πρέπει να κρατηθεί ζωντανό από την αντιφατική ριζοσπαστική παρακαταθήκη αυτού του χώρου; Πώς κατέληξε η μοίρα αυτού του χώρου να κριθεί από έναν πολιτικό απατεώνα με τα χαρακτηριστικά του Τσίπρα; Τα ερωτήματα αυτά δεν μπορούν να απαντηθούν εδώ και φοβάμαι πως συνολικά το ακροατήριο που αγωνιά να τα απαντήσει όλο και συρρικνώνεται.

Ωστόσο, πρέπει τώρα να απαντηθεί το τι δυνατότητες ανοίγουν από το κλείσιμο αυτής της διαδρομής. Ένα συστημικό κόμμα που αγκάλιαζε πλευρές της λαϊκής αγανάκτησης μέχρι το 2023 δεν υπάρχει πλέον και «αντικαθίσταται» (σε πολλά εισαγωγικά) από έναν προσωποπαγή σχηματισμό, χωρίς δομές, με ακόμα πιο δεξιό προγραμματικό λόγο και χωρίς καμία διάθεση να συνδεθεί με κινήματα και πραγματικές αντιστάσεις. Ανεξαρτήτως της πίεσης που θα ασκήσει εκλογικά στην Αριστερά όλων των εκδοχών, η ΕΛΑΣ του Τσίπρα, οι προοπτικές της ως μηχανισμός έκφρασης και ενσωμάτωσης της κοινωνικής δυσaréσκειας είναι μικρές. Η όποια δυναμική αντλεί (όταν δεν είναι κατασκεύασμα των φίλα προσκείμενων ΜΜΕ της ελίτ), έχει αρνητικό πρόσημο και προέρχεται από

την απελπισία που προκαλεί η η προοπτική της νέας τετραετίας ΝΔ.

Σε αυτό το πλαίσιο, η ριζοσπαστική Αριστερά έχει δικαίωμα να ανησυχεί αλλά καθήκον να μην απελπίζεται. Το γυαλί της συναίνεσης έχει ήδη ραγίσει, ένας νέος ριζοσπαστισμός κυοφορείται μες τη νεολαία των Τεμπών, μες το κίνημα για την Παλαιστίνη, μέσα σε επιμέρους εργατικούς αγώνες και διεκδικήσεις για την ακρίβεια. Είναι σαφές πως πρόκειται για ένα ρεύμα μειοψηφικό, κατακερματισμένο, χωρίς στρατηγικό προσανατολισμό και χωρίς άγκυρες οργανωτικές. Όμως είναι αυτό που μπορεί τελικά να καθορίσει ένα νέο γύρο κοινωνικής σύγκρουσης και να αναζωογονήσει την Αριστερά όλων των εκδοχών. Είναι ένα ρεύμα που ακόμα και αν το αγγίζει επιδερμικά η ΕΛΑΣ, δεν μπορεί να το εγκλωβίσει. Ο δρόμος είναι μακρύς αλλά και ανοιχτός για μια αντεπίθεση του ριζοσπαστισμού. Σαφώς, κάτι τέτοιο έχει πολλές προϋποθέσεις και μια από αυτές είναι να βγει η ριζοσπαστική Αριστερά «ατσαλάκωτη» από τις επόμενες κάλπες — ένας στόχος πολύ πιο επιτακτικός από το ακριβές ποσοστό και τις όποιες έδρες.